

עלון שבועי מבית 'בני אמונים' וכל המאמינים

פרשת ואתחנן

פניני אמן ותפלה בפרשה

מאצרות אמונים

אמנם תפלותיו לא התקבלו בעבורו, אך בכל עת שיהודי נכסף להגיע לארץ הקדש ונגרמים בדרך קשיים ועוכבים, יכול הוא להתגבר עליהם ולעלות ארצה בכת תפלותיו של משה".
'תולדות בעל ויחי יוסף מפפא' ח"ב עמ' טו

"אל תוסף דבר" - שלא אערת

"רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה" (גכז)
באר רבי הלל ליכטנשטיין מקולומיא:

מכאן שהקדים הקדוש ברוך הוא ובקש משה: "אל תוסף דבר אלי", ולא בשר לו מיד: "כי לא תעבר את הירדן הזה", נזכר לקבל משה על גדל מעלתו של משה, שאלו היה ממשיך לבקש היה נענה. ועל כן אמר לו הקדוש ברוך הוא: "רב לך" - כיון שחשבו את רבה בעיני, "אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה", כדי שלא אצטרף להעטר לבקשתך.

לכך רמז אף הפסוק (ביוצרות לשחרית של שמחת תורה) במנותו בין שבחיו של משה: "טהור ענהו רב לך, אל תוסף דבר"; כי כאמור שבח הוא למשה שבקשו הקדוש ברוך הוא: "אל תוסף דבר" ולא דחה את בקשתו.

אבנת רז"ל קל"ב ב' פרט יב

תפלה עושה מחצה

"עלה ראש הפסוק... וראה בעיניך" (גכז)

פרש רבי זלמן סורוצקין: ידוע הוא מאמר חכמינו (ויק"ר י ה): "תפלה עושה מחצה", ואף כן נענתה תפלתו של משה לחצאיו; על שתיים בקש (פס"ה): "אעברה נא ואראה", ועל אחת נענה: "וראה בעיניך".

אזנים לתורה

שתי דרכים לאהבת ה'

"ואהבת את ה' אלקיך" (וה)

אמר הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א ראש ישיבת ק"ף החיים:

המעין בכתבי רבותינו ימצא כי מנו שתי דרכים שבאמצעותן ניתן להגיע לאהבת ה': הראשונה על ידי העסוק בתורה, כדברי רש"י בפסוק הסמוך, והשנייה על ידי התבוננות בגלגלות הבריאה, כפי שכתב הרמב"ם בהלכות יסודי התורה (ב א).

נראה כי לשתי דרכים אלו כוונת אנשי כנסת הגדולה, כשתקנו להקדים לסדר קריאת שמע, שבה אנו אומרים את פרשת 'ואהבת' את ברכות 'וצר המאורות' ו'אהבה רבה בשחרית, וברכות 'המעריב ערבים' ו'אהבת עולם' בערבית; משום שבברכות 'וצר המאורות' והמעריב ערבים' עוסקות בתאור גלגלות הבריאה, ואלו ברכות 'אהבה רבה' ו'אהבת עולם' עוסקות בשבח התורה הקדושה.

הדר יעקב ח"ג סי' מב

ש"עשו הינו ז'זכיר'.

לכך רמז משה רבנו עליו השלום בתפלתו: רבוננו של עולם, "אתה החלוט" זה מכבר, "להראות את עבדך את גדלך...". - את שלוש עשרה מדות הרחמים שהן הסמל לגדלתה, "אשר", העבדה כי "מי א-ל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך..." מוכיחה שדי בהזבחתך כדי לזכות בישועה, ועל כן אני מזכירן בתפלתך ומבקש כי בזכותך תעטר לתפלתך ותאפשר לי להכנס לארץ.

'לקוט הגרשני'

לאכל כדי לברך

"אעברה נא ואראה את הארץ הטובה" (גכה)

"וכי לאכל מפרה הוא צריך? או לשבע מטובה הוא צריך? אלא כך אמר משה: הרבה מצות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל, אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כלן על ידי" (סוטה ד א).

הטור (א"ח רח) הביא בשם הסמ"ג, שיש שהוסיפו בברכת מעין שלוש את בקשת: "ונאכל מפרה ונשבע מטובה", אף תמה על כך על פי האמור: שהרי משה רבנו למדנו שלא ראי לחמד את הארץ כדי לאכל מפרה ולשבע מטובה, אלא כדי לקיים את המצוות התלויות בה.

לישובם של דברים כתב הבית יוסף (שם), כי את בקשת "ונאכל מפרה ונשבע מטובה" יש לקרא בנרצף עם בקשת: "ונברכה עליה בקדשה ובטוהרה", לאמור: מבקשים אנו לאכל ולשבע מפרותיה, כדי שבכך נזכה לברך לפנינו ולאחריהם.

אמן - חזיק האמונה

"אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו"

(ד לה)

סופי התבות: "הוא האלקים אין" הנם 'אמן', ומסמיכותן לתבות: "אין עוד מלבדו" נזכר ללמד, כי בעניית אמן מקבל האדם על עצמו על מלכות שמים ומעיד בנפשו כי אין עוד מלבדו יתברך, כדברי הגמרא (שבת קט"ב): "מאי אמן?... א-ל מלך נאמן", ופרש רש"י שבאמירת 'אמן' מעיד האדם על בוראו כי הוא א-ל מלך נאמן.

'ועמר יחמל' שבת קט"ב ב

להגיע לארץ בכת תפלותיו של משה

"ויתעבר ה' בי למענכם ולא שמע אלי" (גכז)

בשנת תש"ט הפליג בעל ויחי יוסף מפפא, מניו יורק עיר מגוריו לבקור בארץ הקדש. בעמדו על ספון האניה שהובילה אותו לארץ פתח ואמר בהתרגשות לחסידים שסביבה: "תקט"ו תפלות התפלה משה רבנו עליו השלום שזכה להכנס לארץ ישראל ולא נענה. דעו לכם, אין תפלה החוזרת וריקס!

'מי שברך' לרפואת החולה

"ואתחנן אל ה'" (גכג)

כתב רבנו אביגדור צרפתי מבעלי התוספות:

לא נאמר כאן 'והתחננתי', אלא 'ואתחנן', ללמד שמושה רבנו לא הסתפק בתפלתו על עצמו, אלא בקש מהרבים שיבקשו עליו רחמים. מכאן נזכר ללמד עד כמה גדול כח תפלת הרבים. ועל כן אם יש לאדם חליה, חולה בתוך ביתו, יאמר בריבים 'מי שברך' לרפואתו, וכך שיצטרפו הקהל לתפלתו בענית אמן, תהפך תפלתו לתפלת רבים.

פרושים ופוסקים לרבנו אביגדור צרפתי פסק שיש

התפלה האחרונה בחיים

"ואתחנן אל ה' בעת שהוא לאמר" (גכג)

הגאון רבי מרדכי אלרייך מרבי קרשנוב דרש על פסוק זה:

"ואתחנן אל ה'" - בגשת האדם לעמד בתפלה לפני ה', דמה בנפשו כאלו תפלה זו היא התפלה האחרונה בחייו, ולא תהיה לו הזדמנות נוספת לומר מלבד "בעת ההוא".

כך העידו אף על הגאון רבי צבי הירש קניסטיילר רבה של הרמנשטט, כי לפני כל תפלה היה לוחש לעצמו בדחילו ורחימו: "צבי הירש, תן לבך לנצל כראוי את התפלה האחרונה שנתורה לך להתפלל טרם יציאתך מן העולם...", והדבר היה מעוררו לתפלה בכונה ובהתעוררות נפלאה.

'אזבי שפתי צדיקים' מלך ד עמ' טו: 'מפי ספרים וסופרים' ראה, הערה לו

משה בקש על הקדמת הגאולה

"ואתחנן אל ה' בעת שהוא לאמר" (גכג)

בדרך דרוש אמר רבי מנחם מנדל שפירא רבה של זרנובירסקי כי בפסוק זה בקש משה רבנו על הקדמת הגאולה העתידה:

"ואתחנן אל ה'" - כשיצאו בני ישראל לגלות, אנו האדם והחש להם את נבואת "בעת ההוא" שהבטחת להם על ידי נביאך "לאמר" (ענינה ג): "בעת ההוא אביא אתכם ובעת קמצא אתכם... בשובי את שבתיכם לעיניכם אמר ה'".

מאונן צדק

'לעשות' פסדר הזה

"אשר מי א-ל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורתך" (גכד)

אמר הגאון רבי מרדכי בנעט אב"ד ניקלשבורג:

יש להניח כי בעת שהתפלל משה שזכה להכנס לארץ הקדושה, הזכיר את שלוש עשרה מדות הרחמים שזכה להן הבטחוננו מפי הגבורה (ר"ה ז ב): "כל זמן שישאל חוטאין יעשו לפני פסדר הזה ואני מוחל להם".

ונהי, היה מקום לזיק מלשון "עשו" כי שולתן של י"ג המדות תלויה בעשייתן בפעל, אף העבדה כי המדה הראשונה - א-ל איה נמתן לקיים על ידי בן תמותה, מכריחה אותנו לפרש

ברכות השחר בקול < בכונה > בחברותא

בשבת פרשת ואתחנן י"ג לחדש מנחם אב יחול דהולוא של רבן של ישראל רבנו מרדכי בנעט זצוק"ל, על אודותיו העיד בנו רבי יעקב:

"בכל בקר היה הוא מקפיד לשמע מכל אחד ואחד מבני ביתו את ברכות השחר כדי לענות אמן עליהן, ואחרי כן היה נעמד לומר בפניהם בעצמו את ברכות השחר בקול נעים ובכונה."

'תולדות רבי מרדכי בנעט' עמ' 16

תענה אמונים

ברכת אהבה רבה (ד)

לזכות בתורה נצרכים לרחמים ללא גבול

בברכת אהבה רבה מוצאים אנו לשונות בקשה ותחנון אשר דגממתו אין בנמצא בשום ברכה: "אהבה רבה אהבתנו... חמלה גדולה ויתרה חמלת עלינו, אבינו מלכנו... ושוב: "אבינו האב הרחמן, המרחם רחם עלינו..."

על אף צרף מצרכי הגוף איננו מבקשים בלשון כה מפיציה ומתחננת, רק על התורה הקדושה. זאת משום שפני שכבר התבאר במאמר הקודם, התורה היא סוד קיים החיים: "עץ חיים היא למחזיקים בה" (משלי ג יח). היא זו שמפכה יורד שפע לעולם, ורק בזכותה העולם מתקיים. כנאמר (ירמיה לג ה): "אם לא בריתי יומם וילילה חקות שמים וארץ לא שמת". ומצא שאין לה בקשה לעולם להשתנות בצרכיה על זכותה, כי היא כל האדם. ומכאן מובן מדוע שופכים אנו את לבנו כדי לזכות בה (רא"י שלמון מתקוב, הקדמה לנתיבות הקדש).

כה חשובה היא תפלה זו, עד שהעיד על עצמו, מרן היחזן איש וצ"ל, כי יותר ממה שהתנגע בעינו בסוגיות החמורות בש"ס, התנגע הוא בתפלה לפני ה' שיאיר את עינו במאור תורתו. רבים מאלו שהתפללו במחצתו העידו כי כל גופו היה רועד באמירת ברכת אהבה רבה (מעשה איש ח"א עמ קטא; ח"ה עמ טו).

הלכה למעשה כתב הוא באגרותיו (ח"ג ס"א קמא): "והנה אמרו - מיזם שחבר בית המקדש על השערים נגעלו, חוץ משערי דמעות; אם יזכה האדם להרגיש את הרע והנמאס בהעדר דיעתה העולה, עד שיפס לזבוב בכדי לפני המקום ברוך הוא, הנה ידע האדם כי כבר זכה הרבה ואשרי חלקו, וכבר מבטח הוא שתפלתו נשמעת".

רחמי אב על בנו

בברכה זו מעוררים אנו במיוחד את רחמי ה' באמירת: "אבינו אב הרחמן המרחם רחם עלינו". את הסבה לכך נוכל להבין על פי דברי הפעל שם טוב:

כמה מיני רחמים קיימים בעולם הזה, והנעלה מביניהם הוא רחמנות האב על בנו. שהרי אפילו אם יש לבן כל צרכו, ורק חסר לו איזה צורך קטן ביותר, דואג אביו למלא את חסרונו, וזאת משום שרחמי האב הם תמידיים ואינם פוסקים לרגע.

אף רחמי אבינו אב הרחמן אינם פוסקים לרגע מעלינו, עמו ישראל, אולם כפרט מתגברים הם בעת עסקנו בתורה. וזאת משום שכפי שבין אב לבנו, כאשר הבן קורא לאביו בתארו מתגברים רחמיו ביותר, כך כשאנו הוגים בתורת ה', שכל קלה היא שמוחית של הקדוש ברוך הוא (והר פשת אח"י ד' ע"א), מעוררים אנו בכך רחמים גדולים מלפני אבינו שבשמים (בעל שם טוב) והתחנן אותנו כב).

המרחם אף כאשר איננו ראוים לרחמי

את הסבה שאנו כופלים לתאר את הקדוש ברוך הוא בתאר: 'הרחמן המרחם' בארו המפרשים (עיין תפלה, איש ישראל, ע"פ שפתי חיים - דבת חיים):

אף מי שהוא רחמן מצד עצם מהותו, יתקשה עד מאד להוציא את רחמיו אל הפעל כאשר קומת סבה המונעת זאת מפניו. כדגמת אב המבקש לרחם על בנו ולסייע בידו, אף הבן אינו פוסק מלהכעיסו.

הקדוש ברוך הוא, לעמת זאת, מלבד שהוא תמיד 'הרחמן' מצד אהבתו לעמו, מוסיף הוא להיות 'המרחם' אף כאשר אנו מצדנו חוטאים כלפיו וכביכול מונעים מרחמיו לצאת אל הפעל. כפי שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (ר"ה י"ב ע"פ ר"ש"ט), "שפתי המדות הראשונות מ"ג מדות הרחמים ה' ה", משמנתן: "אני מרחם קדם שיחטא, ואני מרחם אחר שיחטא, אם ישוב".

באר נוסף לכפילות לשון זו כתב המשגיח הנוהג רבי אביגדור מילר זצ"ל (אור עולם ח"ד עמ' 226):

בתאר 'המרחם' אנו מביעים את הכרתנו בכך שהבורא יתברך הוא נקדח המוצא של כל רגשות הרחמים והחמלה המביאים עלי אדמות. כאשר האדם מתחמץ על בנה, או הרב על תלמידו, הרי הם בקביעת מלצר המונע להסיע מינו של בעל הבית. על הנהיגה מן הטובה שהשיפע עליו חבדו ברחמיו, הודות לחברו על כך, אולם בד בבד לזכר בלבו כי מקור הטובה הוא הבורא יתברך, וכפתגם שאמרו רבותינו (ב"מ צ"ב ב): "המרא למריה, טיבותא לשינתיה!" - הינו שיה' לבעליו, האם יש להחזיק טובה רק למוזג שהשקחה ממנו?

לידיעה זו ישנה חשיבות רבה, באשר לא פעם מפתח האדם תלות במיטיבו, וכאשר חדל הלה להיטיב לו נופל הוא לדכדוך. אפן, עליו לדעת כי אף כאשר היטיב לו חבדו, הנה הוא רק שליח של בעל הטובה האמתית - הוא הבורא יתברך, ועל פן תמיד יכול הוא לפנות למקור ולבקשו שישיפע עליו באופן ישיר, וכפי שאמרו דוד המלך עליו השלום בתהלים (כו י): "כי אבי ואמי עזבוני - וה' יאספני".

מעשה אמונים

תפלה שהובילה למחילה

ליותר מקף לא היה הוא זקוק. הוא נפרד מרבו, ובו ביום פתח במסע הפושט קדחני אחר ישראל מאיר. אלא שהמשימה שאמורה היתה להיות קלה ופשוטה, התבררה כקשה עד מאד לבצוע.

מסתבר כי ישראל מאיר עבר לאחר נשואיו להתגורר לצד חמיו באחת מארצות הגולה, ושם משפחתו הנפוץ הקשה על שלום ההתחנות אחר עקבותיו. כשהצליח לבסוף להשיג בשלפון, הוא לא הסכים להחליף עמו ולו מלה אחת. מה שהעצים את דכדוכו של שלום לאין ערו.

מקביל למאמציו הרבה שלום לבקש בתפלותיו לפני ה' שינת בלבו של ישראל מאיר להעביר על מדותיו ולאפשר לו לתמוך את אשר עות.

חדשים רבים חלפו מאז. בבקרו של יום ל"ג בעומר מצא שלום את עצמו מטפס במעלה הר מירון, יחד עם המוני עמך בית ישראל, בואנה קברו של רשבי הקדוש. בכך בקש לקרע שער שמים בתפלות לישועה, לסליחה ולמחילה. סביבו התהלכו אבות וננים, מה שלא תרם לשפור מצב רוחו השפוף.

כשהגיע סוף סוף לעולו הכביש האחרון שלפני הציון נתקלו עיניו של שלום ביהודי בעל חזות אמריקאית שעמד בצד הדרך עם ילדיו. ששהו בפניו של האיש היה קצר לו, אך הוא לא הגלים להיכר מתיכו.

שלום נעץ בו מבט ארך באיש, מה שגרם לאיש לזוע באי-נוחות, ובד בבד לחשף את זהותו. הצליעה הבולטת הזכירה לשלום נשפחות. לא יאמר, כמעט ונקרא בקול, אלא שמדי הבין כי ההתלהבות, במקרה זה, עלולה להיאל לו.

הוא המתין אפוא בפנה נסתר, וכשהגיעה שעת הכשר פנה בחשך לאותו אדם ותהה: "האם שמך ישראל מאיר?"

במקום תשובה קבל שלום משיכת כתף אדישה. בנגוד אליו, ישראל מאיר יזהר אותו מיד וסרב להחליף עמו מלה.

וזו נפרץ סכר דמעותיו. שלום מצא עצמו פורץ בכבי מר שלא בכה מאז זמן רב. בכי שנגזר אליו צער, כאב וחרטה פנה, "האם אינך מרחם עלי? הלווא ביד המפתח להפוך את חיי מחיים של סבל לחיי אשר. אנא סלח לי ומהל לי על אשר עיית וחטאתי בגדותי. הייתי משלם עתה כל שבטותי כדי להשיב את הגלגל לאחור. מתחרט אני בכל לבי, אנא מקוץ סלח לי".

ישראל מאיר השפיל את מבטו, הוא לא יכול היה לעמד בפני בכיו של האיש המבגד שלפניו, אולם מאידך הפגיעה עדין צרבה בבלבו והוא התקשה עד מאד למחל. ולפתע עלה בו רעיון.

הוא פנה לשלום וזקמו לו: "האמת היא שקשה לי מאד לסלח לך. לא שכחתי ולו ליום אחד את פגיעתך הקשה שאף בקשי הצלחתי לשלם את חיי אחריה, בסיעתא דשמיא ובזכותם של הורי היקרים שלא מוענו מפני שום דפול שיכול היה להעלותני על דרך המלך.

ובכל זאת, גם אמה סבלת מספיק. אני חש שבקשת הסליחה שלך אינה נאמרת מן השפה ולחוץ. הבה נגש אפוא אל הציון הקדוש: אני באקש בעבורי, שועתך, ואמה תבקש בעבורי, שאצליח למחל לך בלב שלם".

ההצעה מצאה חן בעיני שלום. הם נפרדו כשדק של תקנה בעיניהם, ופנו להדחק בין קהל ההמונים הנוזשים את מבואות הציון הקדוש, תוך שהם מסקמים ביניהם לשוב ולהפגש בשנית בעוד קשעה.

בדקות שפורח שהצליחו לשהות בחדר הציון שפכו השנים תפלה איש על רעהו, וכששבו ונפגשו דומים היו לשני ידיים קרובים. התפלה שנשא ממנו לבו לטובת האיש שאלי חש טינה במשך שנים רבות כל כך, המסה את לבו של ישראל מאיר, וקרמה לו למחל בלב שלם.

הם נפרדו כידידים ותקיים. שלום הבטיח לדחך לידידו כששבא להשיג, וזו אכן לא חטרה לבוא. פחות משנה לאחר אותו מעשה זכה שלום לחבק בידיו בן למחל טוב. שמו נקרא, איד לא, שמעון, על שם מי שזכותו עמדה להשיבו שלום ולמשך שיעת...

מרה' יצא הדבר עמ' 814

shay עיניו

וכאשר תקום מן הספר, תחפש באשר למדת אם יש בו דבר אשר תוכל לקימו.